08 2006

Pariska komuna 1871. godine

Alain Dalotel

Deo intervjua realizovanog u saradnji sa "Rebond pour la Commune",
dužina trajanja: 25 min, snimljeno u Parizu, Francuska, 2004.

Zovem se Alan Dalotel. Kao istoričar, radim u oblasti društvene istorije, a posebno sam zainteresovan za sva pitanja koja se tiču slomova: ratovi, revolucije, štrajkovi, feminizam, koji takođe podrazumeva slom, a naročito za Parisku komunu. Inače, ovo je najnovija knjiga koju sam napisao na tu temu, govori o Andre Leu, to je rukopis koji je korišćen za snimanje filma Pitera Votkinsa "Pariska komuna".

Nalazimo se ispred zida Federe, gde je sahranjen određeni broj komunara.

Pitanje nastanka Komune je uvek bilo tema rasprava. Neki smatraju da je nastala kao posledica niza slučajnosti: rat iz 1870. godine između Drugog carstva i Prusije; drugi pronalaze odgovore u revolucionarnim pokretima koji su imali veoma važnu ulogu s obzirom da su Karl Marks i ostali već osnovali Prvu internacionalu 1864. godine u Londonu. Isto tako, u Parizu se stvara veoma snažan revolucionarni momenat tokom poslednjih godina carstva pošto je ovo liberalno cerstvo odobrilo javne skupove. Razne

revolucionarne grupe su tada uspele da preuzmu kontrolu nad tom slobodom javnog govora, daleko pre Komune, s obzirom da se na hiljade javnih skupova održalo u periodu od 1868. do 1870. godine. Tada je buknuo rat, i ovaj pokret demokratskog i slobodnog govora se nastavio tokom opsade Pariza, sa rođenjem "Crvenih klubova" koji su bili direktni potomci ranijih javnih skupova, koji su sad konačno bili zabranjeni.

Nastala je fantastična demokratska erupcija za vreme opsade, koja je imala uticaj na sve vrste ličnih sloboda. Ali, ono što je ovu opsadu činilo posebnom, je činjenica da je stanovništvo bilo naoružano u Nacionalnoj gardi, zajedno sa regularnim trupama. Negde oko 300 000 ljudi je regrutovano i naoružano sa Chassepot puškama, pištoljima i topovima. To je ubrzo dobilo na popularnosti, s obzirom da je takozvana vlada nacionalne odbrane bila optužena za izdaju i kapitulaciju. Dakle evo i nekih drugih uzroka. Neki su vojne prirode, drugi su društvene... ili revolucionarne. Pod nemilosrdnom opsadom, situacija se velikom brzinom pogoršavala, što je dovelo do širenja nemaštine... i naročito do degradacije ove kapitulacije koja se desila krajem januara 1871. godine. Tada je nastala nova organizacija - Savez nacionalne garde - koja će dovesti do nove pobune, 18. marta 1871. godine.

Komuna započinje sa radom 18. marta 1871. godine, dana kada su vlast osvojili Federeres (Nacionalna garda) i Blankisti grupa, a završava 28. maja 1871. godine: 72 dana je zaista malo vremena za revoluciju. Komuna je postavila određeni broj socijalnih mera, koje su sve bile usmerene ka istom, velikodušnom cilju. Ka deci, itd., zatim mere preduzete u korist povećanja plata, sve su one bile u istom tonu. Najinteresantnija socijalna mera, i ona koja je najviše uplašila buržoaziju, je bio dekret načinjen 16. aprila, a ticao se radionica koje su radnici napustili. Te su radionice trebale biti predate komitetima radničkih sindikata. Ovo je zaista preplašilo

ljude, to je bila prava socijalistička mera usvojena od strane Komune. To objašnjava snagu represije koja je usledila, ali o velikom rasponu te represije ćemo pričati kasnije. Sa druge strane, moramo imati na umu da je to bilo vreme građanskog rata. Neki članovi sindikata koji se bore na strani Federeres-a su protiv uspostavljanja socijalizma, jer su verovali da još nije došao pravi trenutak za to. Ono što je njima bitno je borba protiv Versajaca. Ne zaboravite da se borba odvija u zapadnom Parizu, u neposrednoj blizini zidina, protiv versajske vojske, koja veoma brzo dobija na snazi zbog pomoći Prusije, koja je usledila nakon nekog vremena.

Komuna se povezuje sa idejom o direktnoj demokratiji.
Šta to zapravo znači?
U to vreme, održavali su se bezbrojni izbori, svuda i stalno, gotovo da ih je bilo previše. Iz raznoraznih razloga, na primer, unutar nacionalne garde, da bi se otpustile vođe za koje se smatralo da su nepopularne, itd. Ovakva direktna demokratija je povezana sa sa mogućnošću brzog opoziva datog mandata. To je bila centralna ideja: neophodan mandat. Odredi se program, a onda se neko pošalje da to odbrani, ako on ne učini upravo to, verovatno će biti otpušten, o čemu sam već govorio. Izbori su održani 26. marta, što je u Gradskoj skupštini dovelo na vlast određeni broj revolucionara. Oni koji to nisu bili, vrlo brzo su otišli. Tada su počele rasprave. Kažemo debate, ali najčešće su to bile nesnosne dernjave. Nedeljama su jednostavno vikali jedni na druge. Štaviše, izgleda da su ovi izabrani članovi imali problematične odnose i sa susedima, koji su često besneli zbog njihove mlitavosti. Narod se ubrzo razbesneo, okupirali su crkve i organizovali "crvene klubove", gde su dolazili da bi predstavljali sopstvene programe i navodili kritike. Ovakvi odnosi su sve više i više komplikovali situaciju. Pred kraj Komune, čini se da se dogodio potpuni rascep između vlade i njihovih osnivača. Čitava situacija je čak dovela do samoubistva

nekoliko komunara. Dakle, ovakva direktna demokratija je na kraju dovela do prilično dramatične situacije. U svakom slučaju, niko nije nikog slušao.

Moramo biti veoma oprezni, jer, iako je nekoliko ljudi, pa i Karl Marks, izjavilo da je Komuna uništila državu, ja se ne bih u potpunosti sa tim složio. Komuna je imala vladu, slabu vladu, koja je finkcionisala pomoću komiteta, i zvala se Izvršni komitet. Kasnije, nakon povlačenja vojske, pošlo se za starim modelima, kao što je bio Komitet za javnu bezbednost, dakle to su bila dva tela koja su postavljena, ali nikad nisu funkcionisala. Zato moramo biti veoma oprezni, jer Komuna ne predstavlja nepostojanje vlade, već nedovoljno jaku vladu. Nedovoljno jaku zbog rasprava, sukoba, debata, a niko ne zna u kom pravcu Komuna ide, to niko tačno ne zna. Naročito što postoje ljudi koji su sasvim na dnu lestvice, koji jednostavno ne žele da ih neko vodi. Reč anarhista tada nije postojala, ili je možda imala drugi smisao. Bilo kako bilo, Komuna je imala veoma izražen liberalan pogled na to. Čak je sam Marks u svom pamfletu "Francuski građanski rat", prikazao gotovo anarhističku sliku, koja je istinu prikazivala na malo drugačiji način. Unutar Gradske skupštine je bilo više tradicije nego što je većina mislila. Takođe je postojao značajan jakobinski element, koji je uvek propagirao potrebu za vođstvom od strane vlade, čak i za diktaturom. A rasprave koje su vodile većina i manjina su pokazale da su neki ljudi želeli da odlučuju u ime drugih. Jedina razlika je u tome što za vreme Komune, to više ne funkcioniše. Na političkom nivou, to je upravo ono što je bilo novo.

Većina gradskih službenika je pobegla u Versaj; to je predstavljalo priličan problem za, recimo, pružanje poštanskih usluga, jer je sve moralo da se radi iz početka, morali su se naći obučeni ljudi. Komuna je bila u stanju sve to da uradi, pa i da nađe zamenu za ljude koji su otišli. Policija je takođe otišla. Pred kraj carstva i za

vreme opsade, policija nije bila popularna. Stoga je bilo potpuno nezamislivo da u gradu ostane makar jedan policajac. Razmotrimo slučaj kada je Komuna zatvorila policiju. U stvari, preimenovali su administrativni štab policije u glavni štab bivše policije. Policajci i njima nadređeni su zamenjeni nacionalnom gardom. Ipak su uspeli da pronađu ljude koji su neophodni za vođenje nekih javnih servisa kao što je kanalizacioni sistem, itd. Međutim, to baš nije naročito revolucionarna karakteristika. Možemo jedino reći da je pariska radnička klasa dokazala da poseduje veštine neophodne za obavljanje javnih poslova. Ali ponovimo još jednom, da se najrevolucionarniji aspekt Komune ne može pronaći u ovom administrativnom potencijalu. Bili su u stanju da obave posao, to je tačno. Ali stvari su morale napredovati mnogo više od toga. Uglavnom, Komuna je učinila sve da poveže radničku klasu sa gradskom administracijom.

Rečeno je, od strane Marksa na primer, da je Komuna bila vladavina radničke klase, Engels je govorio o diktaturi proleterijata. Ono što je sigurno je da su radnici odigrali centralnu ulogu u ovoj revolucionarnoj epizodi. Ipak, misliti da je Komuna stvorila prostor za opšte ekonomsko samoupravljanje, je pomalo usiljeno razmišljanje. U pokušaje koji su se odigrali za vreme carstva i opsade, sa namerom da se ustanove i razviju kolektivi, je ulogano više rada u optimističnijem okruženju za vreme trajanja Komune. Ali problem je ostao isti, finansiranje, što je podrazumevalo poslovanje sa bankama. Štaviše, za vreme Komune, celokupna ekonomija nije počivala na socijalističkim osnovama, daleko od toga. U Parizu je ostao određeni broj zaposlenika i agenata. Glavni šefovi su pobegli u Versaj, isto kao i najveći finansijski igrači. Ipak, brojni ljudi iz Francuske banke nisu nigde otišli, i prilično su se dobro slagali sa odabranom nekolicinom iz Komune, kao što je na primer Čarls Besli. Francuska banka je zaista bila u strahu zbog

nekih revolucionarnih bataljona, ali komunari nikad nisu preuzeli banku. To bi se verovatno dogodilo da je Komuna potrajala malo duže. U svakom slučaju, banka je bila dobro čuvana. Sa ekonomske strane, ono što je bilo potrebno je bila ekonomija prilagođena ratnim uslovima, s obzirom da smo bili usred građanskog rata. Stoga je obnovljen određeni broj ugovora sa postojećim radnicima i agentima. Odigrao se određeni broj važnih primera samoupravljanja u nekim radionicama, na primer u Luvru, ili u nekim krajevima grada gde su postojale napuštene radionice koje su bile zaplenjene. Sindikalci i internacionalisti su naporno radili vodeći ovaj samoupravljački posao, u radikalno demokratskom okruženju, koje nije uvek bilo i veoma produktivno. Poznato nam je Avrial, izabranog člana za jedanaesti okruga, koji je rekao Roselu, vojniku koji je okupio Komunu, da je bilo veoma teško ovu novu socijalističku ekonomiju učiniti uspešnom. Jedan od razloga zbog kojeg ona nije funkcionisala baš tako dobro je taj što su se uvek oko te teme lomila koplja. Napisao sam članak za jedan popularan časopis, i naslovio sam ga "Zamka zadruge". Ova tema je zaista bila srž jedne veoma oštre rasprave koja se odvijala između revolucionara koji su želeli početi tako što će preuzeti političku moć, zauzeti političku arenu i tada izazvati socijalističku revoluciju i onih koji su verovali da je sve to moguće ostvariti postepenim osvajanjem terena, koristeći poprište ekonomske revolucije kroz razvijanje te saradnje. Ali i dalje ostaju pitanja finansija i organizacije. Štaviše, ove kooperative su bile kritikovane od strane nekih revolucionara, da ponovo stvaraju nejednake odnose između pravih radnika kooperative i pomoćnika, koji su uglavnom bili mlađi i slabije plaćeni. Dakle, ovo je bila suštinska debata koja se u stvari protezala kroz čitav dvadeseti vek, a traje još i danas. Mogao bi se organizovati seminar pod nazivom "teškoće samoupravljanja". Stepen iluzije u samoupravljanju.

Jedna od najinteresantnijih osobenosti Komune je razvitak široko rasprostranjenog ženskog pokreta. Iz nekog razloga, žene su bile uključene u celu stvar. Jedan od poraza koji je istorija najviše zaboravila se dogodio za vreme Francuske revolucije, gde je ženski pokret bio eliminisan od strane Jakobinaca. Sada iznova vidimo žene koje dižu svoj glas za vreme Komune, usred relativno muškog sveta revolucije. Govorili smo već o vojnicima, e pa njima se baš nije sviđala ideja da žene pitaju za učešće u oružanoj borbi protiv Versaja. Na kraju nisu dobile oružje, bar neke od njih, sve do krvave nedelje odbrane Monmartra. To je bilo prilično neverovatno, s obzirom da je od grupe od samo pedeset žena traženo da spasu Komunu odbranom Monmartra, koji je predstavljao simbol i mesto rođenja Komune. Postavili su barikade, i one su pucale na neprijatelja, bile ubijane i masakrirane zajedno sa muškarcima. Neke od njih su uspele preživeti i postati svedocima.

Nakon pada Komune, odnosno njenog "neuspeha", revolucionarni pokret je sledio drugačiji put i logiku: osnivanje i organizovanje radničke partije. To je dovelo do osnivanja Boljševičke partije... i drugih. Komuna, koja nije bila zaboravljena, dobila je negativan prizvuk: ne činiti to što su oni činili. Znajući da su te partije i zemlje omanule pri uspostavljanju socijalizma, i da je srušen Berlinski zid, ljudi širom sveta još jednom upiru pogled ka Pariskoj komuni u nameri da doznaju njene tajne. Šta je ono što ju je činilo jakom, koje su joj bile slabosti? Pa, njena snaga je bila deo njene slabosti, a slabost deo snage: direktna demokratija, taj način otvorenog govora, vreme posvećeno raspravama. Imajući u vidu momenat u kome su se nalazili - bili su usred građanskog rata - nije bilo baš najpogodnije vreme za organizovanje debata i svađu. Ovo isto tako znači da mi sanjamo o nepostojećoj Komuni. Na vojnom nivou, prirodno je da su stvari bile veoma komplikovane, s obzirom da niko nije izvršavao naređenja izabranih članova Komune

i oficira Narodne garde. "Ministri" ili ratni delegati su bili potpuno zanemareni. U stvari, čitav niz zvaničnika je gubio poziciju, jedan za drugim. Dakle, moramo reći da su komunari bili potpuni protivnici svih oblika hijerarhije. Čak i kada postave vođe, to čine samo zato da bi mogli da odbijaju njihova naređenja. Znači, ovde ponovo pronalazimo taj elemenat liberalizma (iako taj izraz tada nije postojao) koji karakteriše Komunu i čini je veoma specifičnom. To danas ostaje kao indikator kada se, sa jedne strane, socijalizam raspada, ili se već raspao na istoku, a sa druge, neo-liberalizam ne funkcioniše. Dakle, šta bi onda trebalo učiniti? Pa, hajde da proučimo Komunu, jer je to najbolji način da utvrdimo i procenimo vrednost tih ideja i da ih sprovedemo u delo.

Komuna je istovremeno predstavljala i negativnu i pozitivnu referencu. Pošto je revolucionarni pokret pošao drugim putem, jedina ostavština Komune je bila oružano preuzimanje političke vlasti. To je bila boljševička istina, a isto je važilo za Spartance, i sve druge revolucionarne pokrete, iako ih danas nije puno preostalo. Komuna će ostati zapamćena sa poštovanjem. Imala je i druge aspekte, koji su predstavljali čisto rodoljublje. Komuna korištena kao model, i uskoro su se čak i francuski radnički pokret i anarhističke grupe ogradile od ovog modela. U Francuskoj se više neće dešavati pobune bilo koje vrste. Desile su se neke direktne akcije anarhističkih grupa, koje su radile takve stvari kao što je bacanje bombi na različitim mestima. Ali na jednom opštijem nivou, strategija koju su radnički pokreti usvojili, će biti oružje za opšti štrajk čak i među liberalima, s obzirom da su oni bili ti koji su osnovali glavne radničke sindikate kao što je CGT. Tako Komuna ostaje nešto prijemčivo, ali generalno negativno. Danas su se stvari zaista promenile, i sve je više ljudi koji gaje istinsko interesovanje za Komunu. Jedino što je sigurno je da je taj zid Federeraca video razne stvari. Svi svetski revolucionarni pokreti su došli da posete to

svetilište. Jednom sam upoznao kineza iz Šangaja, koji mi je rekao za kulturnu revoluciju proleterijata. Bio je upoznat sa Komunom, i rekao mi je da se u školi učilo o Komuni, iako se o tome u Francuskoj ništa nije znalo, jer je bilo nezakonito pominjati to u školama.

Posmatrajte to iz bilo kog željenog ugla: Komuna je pre svega bila oružana revolucija. Znači, u tom smislu, ona je već veoma specifična. Komunarske novine su jednom pisale:
"Svaki građanin je vojnik". To je bila osnovna ideja Federacije, ne možete biti punopravni građanin ako niste naoružani. A to je ogromna razlika u odnosu na današnju društvenu situaciju, gde su ljudi nemoćni u odnosu na državu. Ono što se zaista mora naglasiti, jeste da je Pariska komuna iz 1871. godine, predstavljala direktnu demokratiju. A konkretno ta direktna demokratija nema nikakve veze sa demokratijom sa učešćem. Komuna nije bila osmišljena da reformiše javne službe, već da izmeni društvo, a ne da ga prilagodi. Ljudi su 1871. godine želeli revoluciju, i mislili su da su sposobni da je ostvare pomoću pušaka i topova.

Andre Leo, Leonin Čempsi, koja je bila jedna od najznačajnijih žena Komune, verovatno značajnija od njene prijateljice Luize Mšel, je napisala odličan članak u svom časopisu "La Sociale" pod nazivom "Vojnici ideja". Prvo i pre svega, to je bila suština Komune: ljudi jasno i glasno govore, diskutuju o važnim temama i raspravljaju o revolucionarnoj utopiji. Jer otpor ne može postojati bez utopije, ne dopustimo da upadne u zamku kratkovidog nacionalizma. Revolucionarni socijalizam i komunizam u celini, čak i u svojim liberalističkim pokušajima, počiva na korpusu ideja, a naročito na debatama. I ako je Komuna u stanju da nas bilo čemu nauči, to je da se moramo okupiti, raspravljati, debatovati i kada je moguće, ujediniti.

Prevod: kuda.org